

ТРАНСАТЛАНТИЧЕСКИ ОТНОШЕНИЯ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

д-р Радослав Тодоров, Университет по Библиотекознание и информационни технологии

Резюме:

Светът се трансформира от еднополюсен към многополюсен глобален ред, в който структурата на международната система трябва да бъде адаптирана в съответствие с интересите и амбициите на основните участници. Европейският съюз и Русия се конкурират за влияние в европейското пространство за сигурност. Русия се стреми да се върне на световната сцена с методите на геополитиката и демонстрацията на военна сила. САЩ са фокусирани върху Близкия изток и Източна Азия, като според някои анализатори Европа се нарежда едва на трето място по важност за американските интереси. Китай, въпреки че не е пряк играч в структурата на европейската сигурност, се стреми да се превърне в незаменим фактор в международните отношения посредством глобално икономическо влияние, което ще има сериозни последици за световния баланс на силите. На много места в света демокрацията е в отстъпление, а държави с авторитарни режими се радват на увеличаващо се международно влияние и сила.

Ключови думи: *глобален ред, европейско пространство, международни отношения, сигурност.*

TRANSATLANTIC RELATIONS – CURRENT STATUS AND PROSPECTS

Radoslav Todorov, PhD, University of Library Studies and Information Technologies

Abstract:

The world is transforming from a unipolar to a multipolar global order, under which the structure of the international system must be adapted in accordance with the interests and ambitions of the main actors. The European Union and Russia are competing for influence in the European security space. Russia seeks to return to the world stage with the methods of geopolitics and the demonstration of military force. The United States are focused on the Middle East and East Asia, with some analysts saying that Europe ranks only third in importance to American interests. Although not a direct player in the structure of European security, China seeks to become an indispensable factor in international relations through global economic influence, which will have

serious consequences for the global balance of power. In many parts of the world, democracy is in retreat, and countries with autocratic regimes are enjoying increasing international influence and power.

Keywords: *global order, European security space, international relations, security.*

Конфронтацията между Изтока и Запада, която е съвсем очевидна днес, включва противоречия от различен характер: икономически интереси, качествена разлика между управляващите елити и несъвместимост на основните интелектуални нагласи. Всички тези противоречия нарастват и взаимно се подсилват. Връзката между икономическо, социологическо и духовно напрежение обаче се проявява във всички велики войни в човешката история. Особеността на съвременния антагонизъм е, че това напрежение става глобално и обхваща цялата планета.

Цялата история на планетарната конфронтация между Изтока и Запада в нейната цялост може да бъде сведена до фундаменталния дуализъм на „Сушата“ и „Морето“. Това, което днес наричаме Изток, е една-единствена маса солидна земя: Русия, Китай, Индия – огромно парче земя, „Средната земя“, както я нарича великият английски географ Халфорд Макиндер. Това, което днес наричаме Запад, е един от световните океани, полукълбо, съдържащо Атлантическия и Тихия океан. Конфронтацията между морето и континенталния свят е глобалната истина, която лежи в основата на обяснението на цивилизационния дуализъм, който постоянно генерира планетарно напрежение и стимулира целия процес на историята.

Планетарният характер на битката между „Сушата“ и „Морето“ е разкрит за първи път по време на войните на Англия срещу революционна Франция и Наполеон. Вярно е, че тогава разделението на „Суша“ и „Море“, Изток и Запад, все още не е било толкова ясно, както днес. В крайна сметка Наполеон е победен не от Англия, а от континентална Русия, Австрия и Прусия. Тогава номосът на Земята все още се е състоял в баланса между силите на „Сушата“ и „Морето“. През 1812 г., когато сблъсъкът достига своя връх, САЩ обявяват война не на Наполеон, а на Англия. След това е имало сближаване между Америка и Русия и двете млади държави са се стремели да се дистанцират както от Наполеон, така и от Англия.

Отношения САЩ – Русия

Първи и най-фундаментален момент е моделът за изграждане на

отношенията на Русия със САЩ. От гледна точка на класическата геополитика, а също изхождайки от радикалната противоположност на еднополюсния и многополюсния сценарии, цялата стратегия на САЩ е насочена против „Сушата“: към нейното сдържане, обкръжаване, отслабване, фрагментиране и маргинализиране. Тази стратегия изобщо не зависи от конкретната американска администрация и персонални възгледи на един или друг отговорен американски политик. САЩ не могат да не мислят и да не действат така, тъй като в това се състои постоянният вектор на тяхната планетарна стратегия, започвайки от Томас Удроу Уилсън, който довел САЩ съвсем близо до световно господство.

Всичко това, към което се стремят САЩ в зоната на евразийския континент, е пряко противоположно на стратегическите интереси на „Сушата“ и изграждането на многополюсния свят. Тази противоположност на възгледа за организиране на политическото пространство на Евразия е абсолютна аксиома, недопускаща нито изключения, нито нюанси. САЩ искат да видят Евразия и баланса на силите в нея такива, че това максимално да съответства на еднополюсността и глобализацията. „Сушата“ се придържа към пряко противоположна гледна точка.

През последните две десетилетия руският президент Владимир Путин определи курса на интересите на собствената си страна, което противоречи на интересите на САЩ и на американския съюзник ЕС. Последните вярват, че демокрацията е начело на закона, като осигурява стабилност и сигурност в страните от Източна Европа. Междувременно Путин разглежда разпространението на демократичните идеи като реална заплаха за режима му, а присъствието на уязвими съседи като възможност за подобряване на сигурността на Русия.

Всяко подобрене в отношенията между Русия и САЩ извън контрола на оръжията може да зависи от една от двете отстъпки: САЩ ще изоставят идеята за демокрация и ще признаят руския модел на влияние в бившия СССР като по-приемлив; или Путин ще реши, че демокрацията в по-голямата част от региона и присъствието на суверенни съседи не застрашават неговите интереси. Но това е малко вероятно да се случи в близко бъдеще. Изборът на Джо Байдън за нов президент на САЩ, който поддържа демокрацията и продължава да отстоява демократичните ценности, означава, че не може да се говори за отстъпки поне през следващите четири години.

Американските политици получиха ясен урок от американския опит през XX век, откъдето произтичат и съответните им нагласи към света след Студената война. Подобно на много други те идентифицираха връзката между изтеглянето на САЩ от Европа след Първата световна

война и избухването на Втората световна война само двадесет години по-късно. Те също така отбелязаха, че решението на Съединените щати да запазят присъствието си в Европа е с цел ограничаване на влиянието и разширението на комунистическата идеология. На тази основа американските политици решиха, че доминиращото влияние на Америка върху европейската сигурност е необходимо решение за запазване на мира в региона през бурните времена, последвали Студената война. Избухването на войната в Югославия само изостри американските страхове от разпространение на национализма.

Но САЩ също се опитаха да убедят първо СССР, а след това и Русия, че Западът няма да се възползва от края на господството на Москва в Източна Европа, за да подкопае сигурността на бившата суперсила.

До края на 90-те години на миналия век изглежда, че въпреки всички трудности в отношенията между САЩ и Русия, САЩ и Европа успяха да преодолеят различията, възникнали по време на „Студената война“ и предотвратяват по-силно проявление на национализма в Европа. Сръбският лидер Слободан Милошевич вече не можеше да отприщи терор в Западните Балкани; Чехия, Унгария и Полша се присъединиха към НАТО и скоро други страни последваха примера им; ЕС продължи напред с разширяването на своите ценности; изглеждаше, че Русия все още се ориентира към Запада. През ноември 1999 г. Клинтън посети университета Джорджтаун, за да отбележи десетата годишнина от падането на Берлинската стена. В известен смисъл това беше завършването на усилията му, насочени към развиване на визията на президента Джордж Буш за „цяла и свободна Европа“. Клинтън напомни на публиката, че възнамерява да направи за източната половина на Европа това, което Америка е успяла да направи за западната ѝ половина след Втората световна война. Що се отнася до Русия, той твърди, че още нищо не е приключило и нейната трансформация току-що е започнала.

Клинтън каза още, че САЩ са на върха на своята мощ и просперитет. Като потвърждение на това той има предвид способността на Съединените щати да ръководят международните дела по свое усмотрение. В крайна сметка отличителният белег на неговото управление беше създаването на възприятие за Съединените щати като „незаменима нация“. За съжаление убеждението, че Съединените щати вече са на върха на своя просперитет, се оказа реалност, тъй като други държави, включително Русия, получиха повече власт и способността на САЩ да доминират над тези страни беше значително намалена.

Размишлявайки за 90-те години на миналия век, Путин видя подигравка с Русия. Той вярва, че целта на Запада е да наложи визия за неговия световен ред. Путин заяви, че разпадането на СССР е „най-

голямата геополитическа катастрофа на века“. Всичко това се е превърнало в трагедия за руския народ и десетки милиони руснаци са се оказали извън територията на Русия.

Путин не предвиждаше възстановяване на СССР. Но вместо да води ориентирана към Запада политика като неговите антисъветски предшественици, което може да означава младши партньор за Русия, Путин реши да създаде своя независима сила, способна да взаимодейства със Запада при свои условия и да доминира над най-близките си съседи. В началото политиката на Путин не е остро враждебна, а е насочена към освобождаването на Русия от наемската на Запада и Америка.

От американска гледна точка разширяването на НАТО, войната в Косово през 1999 г., едностранното оттегляне на Америка от Договора за противобалистични ракети през 2002 г., войната в Ирак през 2003 г., подкрепата за „цветните революции“ в Грузия, Киргизстан и Украйна, всичко това са разпръснати политически събития. Представителите на САЩ вярват, че не увреждат руските интереси, а напротив, укрепват демокрацията и върховенството на закона в Централна и Източна Европа, защитавайки жителите на Косово от бруталния режим на Милошевич, създавайки възможност за защита на Съединените щати и съюзниците от иранската балистична ракета, премахвайки възможността иракският президент Саддам Хюсеин да заплаши света с оръжия за масово унищожение и да подкрепи реформаторите, опитващи се да изградят демокрация в крехките държави.

Руската гледна точка е съвсем различна. Московските власти наблюдават как САЩ поддържат и разширяват своя съюз след Студената война, включително територии, по-рано контролирани от СССР: Естония, Латвия и Литва. През 1999 г. НАТО подклажда военните действия в Сърбия въпреки възраженията на Русия и без да координира това със Съвета за сигурност на ООН, където благодарение на статута си на постоянен член Русия има възможност да наложи вето върху подобно действие. Само четири години по-късно НАТО влезе във войната срещу Ирак въпреки липсата на съгласие от Съвета за сигурност на ООН и Русия, както и Франция и Германия. Мнозина в Москва гледаха на оттеглянето на САЩ от Договора за противобалистични ракети като на влошаване на средствата за ядрено възпиране на Русия, особено след като администрацията на Джордж Буш обяви планове за система за противоракетна отбрана с прехващачи и радари, разположени в Полша и Чехия. В очите на Путин извършването на „цветни революции“ не бе знак за просперитета на гражданското общество, а допълнително потвърждение за това, как САЩ се стремят да променят европейския режим, включително руския регион. По този начин възгледите на САЩ и Русия за едни и същи събития се различават. САЩ вярват, че

провеждането на такава политика не се пресича с руските интереси, докато Москва, напротив, представя имиджа на САЩ като държава, която се стреми да наложи волята и принципите си на други в ущърб на интересите на Русия.

През 2007 г. Путин присъства на годишната конференция по сигурността в Мюнхен и изнася реч, изразяваща своето противопоставяне на действията на САЩ. Той се оплаква от едностранните действия на САЩ: „Единствен център на властта, единствен център на сила, единствен център за приемане на решения – свят с един господар и суверен, всичко това е пагубно...“¹ Той аргументира, че процесът на разширяване на НАТО „няма нищо общо с модернизацията на самия алианс“, задавайки въпроса: „Против кого е насочено това разширяване?“².

И винаги е имало Украйна, която според изказването на Путин пред президента Джордж Буш през 2008 г. не е била суверенна – „дори не е държава“. Десет години по-рано Елцин предупреди Клинтън, че не може да допусне членството на Украйна в НАТО и настоя за частно споразумение, съгласно което САЩ няма да настоява за това. До февруари 2008 г. посланикът на САЩ в Русия Уилям Бърнс в докладите си до началниците си във Вашингтон окачествява влизането на Украйна в НАТО като ужасен кошмар за руския елит. Той предупреждава, че руските служители ще разгледат предложението на Украйна (и Грузия) за присъединяване към НАТО на предстоящата среща на върха на НАТО като „стратегическо предизвикателство“.

Франция и Германия се противопоставят на това предложение на Украйна и Грузия, но по време на срещата на върха на НАТО те стигат до компромис, постигнат в рамките на алианса: според декларацията на НАТО Украйна и Грузия „ще станат членове на НАТО“. Започвайки война с Грузия през 2008 г. и нахлувайки в Украйна през 2014 г., Путин повтори предупрежденията на Бърнс, че няма да толерира преминаването на определени зони, които представляват твърде голяма заплаха за руските интереси.

Конфликтите в Украйна и Грузия отразяват разминаването на интересите между САЩ и Русия по време на управлението на Джордж Буш и Владимир Путин. Според изявлението на Клинтън от 1994 г. до президента Елцин, САЩ вярват, че разпространението на западни институции ще осигури необходимата стабилност и сигурност за страните от Източна Европа. Междувременно Русия защити своята

¹ https://www.brodbg.com/news-3-524-Myunhen_2017__Putin_preduprezhdava_Tramp_potvarzhdava.html.

² https://www.brodbg.com/news-3-524-Myunhen_2017__Putin_preduprezhdava_Tramp_potvarzhdava.html.

привилегирована сфера на влияние срещу западните норми, правила и институции. Западът вярва, че суверенните държави могат сами да избират бъдещето си, което от своя страна се разглежда в Москва като потенциална заплаха за руските интереси и дори за режима.

Изглежда, че всички представени конфликти са причина за кратка почивка или така нареченото „нулиране“ по време на президентството на Барак Обама и Дмитрий Медведев. Нулирането е оперативен политически подход, при който двете страни признават основните си интереси. Обама даде ясно да се разбере, че няма намерение да търси членство в НАТО за Украйна и Грузия, и се отказа от плана за противоракетна отбрана на администрацията на Буш в полза на разполагането на друга система за противоракетна отбрана, по-ясно разработена за противодействие на Иран. Междувременно Русия се съгласи да подкрепи по-строги санкции срещу Иран, за да насърчи Техеран да се откаже от разработването на ядрени оръжия. Но най-важното от всичко е, че Москва позволи на САЩ да създадат нов маршрут за доставки на Афганистан през контролирано от Русия въздушно пространство, което означава, че САЩ вече не са зависими от Пакистан. И двете държави се съгласиха, че е в техен общ интерес да сключат ново споразумение за контрол на оръжията – нов договор за СТАРТ, който може да намали още повече стратегическите ядрени оръжия и да осигури мерки за сигурност.

Обаче периодът на „нулиране“ приключи. Въпреки че руската страна се въздържа от гласуване в Съвета за сигурност, което позволи на НАТО да нанесе въздушни удари по Либия през 2011 г., за да защити населението на Бенгази, Путин реагира остро, когато операцията ускори свалянето и доведе до смъртта на президента Муамар Кадафи. През същата година в Русия избухват протести срещу парламентарните избори и Путин тълкува изявленията на тогавашния държавен секретар Хилари Клинтън като подстрекателство към опонентите си. Отношенията между страните се влошават, след като Путин анексира Крим през следващата година и започна гражданска война в Източна Украйна. Атаката на големи държави срещу техните по-малки съседи, особено в Европа, е част от една отминала епоха – и това шокира европейците, които чрез създаването и разширяването на ЕС стигат до заключението, че войната на континента е рецидив от миналото. В отговор САЩ и техните съюзници налагат санкции срещу Русия.

Всеки опит на Доналд Тръмп да подобри американско-руските отношения е обречен на провал от самото начало. След като беше компрометиран от намесата на Русия в президентските избори през 2016 г. в САЩ, Тръмп не можеше да позволи на другите да повярват, че той следва указанията на Путин, особено в редица ключови области.

Междувременно Конгресът не само не пожела да отмени санкциите срещу Русия, но и въведе нови, след като стана известно за руската намеса. Американските правителствени служители – както политически фигури, така и служители от кариерата – остават ангажирани да продължат политиката на САЩ за предоставяне на уверения на източните съседи на НАТО и за укрепване на политиките за ограничаване след инвазията на Русия в Украйна, включително увеличаване на въздушните и морските патрули в регионите на Балтийско и Черно море и провеждане на засилени военни учения и ротация на разположени военни контингенти. Освен това американската национална отбранителна стратегия и стратегията за национална сигурност на администрацията на Тръмп ясно показаха, че Русия и Китай са „стратегически съперници“. И по настояване на съветника по националната сигурност на Тръмп Джон Болтън, бившият президент отстъпи от тригодишния договор за ядрените сили със среден обсяг заради дългогодишна жалба за руски нарушения.

Въпреки че неговият предшественик отказа да поднови „Новия СТАРТ“, Байдън договори петгодишно подновяване с Русия малко след встъпването си в длъжност. Премахването на заплахата от ядрено оръжие е област, в която интересите на двете страни се сливат. Контролът на оръжията се превърна в основен аспект на отношенията им след Кубинската ракетна криза през 1962 г., като първо се фокусира върху ограничаването на ядрените опити, а след това върху броя на ракетите и бойните глави. На пръв поглед това е единственият проблем на двете суперсили, което дава на Русия желаното право да бъде наравно със САЩ.

Когато Байдън пое поста президент, големите надежди за подобряване на руско-американските отношения бяха намалени. Намесата на Русия в изборите в САЩ, конфликтът в Украйна, отравянето и ареста на лидера на руската опозиция Алексей Навални са само част от проблемите, които пречат на възстановяването на нормалните отношения между САЩ и Русия. Но откакто Путин за първи път стана президент преди повече от 20 години, най-големият проблем бяха разликите между лидерите на САЩ и Русия по света, особено в Европа. Противоречивите възгледи на Москва и Вашингтон станаха напълно очевидни по време на президентството на Байдън.

Подобряването на отношенията с друга държава никога не е било самоцел, а по-скоро инструмент за насърчаване на националните интереси и в момента интересите на САЩ и Русия са изключително различни. Освен проучването на нови споразумения за контрол на оръжията за ограничаване на стратегическите ядрени сили, двустранната програма между САЩ и Русия вероятно ще остане неубедителна в

близко бъдеще.

Европейски съюз – САЩ – Русия: към преодоляване на разногласията

Много аспекти на политиката на Д. Тръмп по отношение на Евросъюза основателно разколебаха трансатлантическото партньорство. Приветствайки смяната на ръководителя на Белия дом, политическият елит на страните от ЕС призна за най-важна задача възстановяването на максимално възможно взаимно разбиране със САЩ. Заедно с това в страните от Евросъюза разбират, че пълното възвръщане към състоянието на отношенията между двата бряга на Атлантика в периода „до Тръмп“ е нереалистично: за последните години се формира нова атмосфера, създадени са нови институции в ЕС, отчасти призвани да противодействат на натиска на Вашингтон (по проблема за Иран, Северен поток-2 и т.н.). Пък и да се изпраца в историята „тръмпизмът“ е още рано. Трансатлантическото партньорство ще се възражда във формат на по-голямо равноправие както на политическо равнище, така и в това, що се отнася до материалния и финансовия принос на участващите в него страни. При това администрацията на Байдън, следва да се очаква, ще изгражда обновено партньорство в контекста на противопоставянето на страните от Евро-Атлантика на Китай и Русия.

На 4-6 февруари 2021 г. в Москва по покана на министъра на външните работи С. Лавров на работна визита пристига Върховният представител на ЕС по общата външна политика и политиката по сигурността Жозеп Борел. Тази среща на равнище външнополитическо ръководство се очаква и готви отдавна и от нейните резултати в значителна степен зависи в какво направление ще се развиват отношенията на Русия и Евросъюза.

Двете страни разбират, че латентната криза и деградацията на политическия диалог пределно изострят проблема за стратегическия избор. Проточилата се стратегическа пауза се разглежда от Русия и ЕС по различен начин. Москва се опитва да убеди Брюксел в необходимостта да се възстановят политико-дипломатическите комуникации, за да се открие възможност за поне избирателно сътрудничество, което се предполага в ръководните принципи на Евросъюза. Русия се старее да не акцентира внимание върху това, че пакетът „принципи“ се явява по същество вътрешен регламент на Евросъюза и не е ориентиран към двустранните отношения и в него по същество няма адресат – руската страна. Брюксел дълго време се придържа последователно към „стратегическата пауза“ – отначало очаквайки ефект от антируските санкции, след това – смяната на властта

във Вашингтон. Но руското „стратегическо предизвикателство“ чувствително усилва вътрешната напрегнатост в ЕС.

В националните столици продължават по различен начин да разглеждат Русия в своите политически координати и не са готови за съгласуване на някакъв колективен стратегически вектор с оглед на твърде разминаващите се приоритети и интереси. Обаче Евросъюзът, заявяващ за себе си като за отговорен геополитически играч, трябва по дефиниция да изработи дългосрочно виждане за своите отношения с водещите световни центрове на сила.

И именно такава задача стои пред Борел – да се опита да очертае перспективна линия на Евросъюза по Русия, за да направи съответните предложения за обсъждане от страните участници. Но продължително подготвяната визита на Ж. Борел в Москва показва, че неговите възможности да се договаря са доста ограничени в условията на асиметрия на интересите вътре в ЕС.

Москва винаги е предупреждавала, че общата европейска политика с най-малък общ знаменател по отношение на Русия не може да бъде ефективна, разчитайки на прагматизма на отделните европейски лидери и техните усилия за укрепване на мултилатерализма в международните отношения. Обаче московската визита на Върховния представител на ЕС се състоя в момент на значително влошаване на политическия климат в Европа. Разгромяващата критика срещу Ж. Борел по време на отчетното изказване в Европарламента за неговата „унизителна“ визита в Москва, включително до предложения да подаде оставка, свидетелстват именно за това. Основните претенции се състоят в това, че той не е могъл ясно да отстои твърдата линия на Евросъюза по отношение на Русия, на нарастващия авторитаризъм на руското ръководство, в това число във връзка с делото Навални. Руската страна обръща внимание на факта, че именно това тя разглежда като неправомерна намеса във вътрешните работи и нежелание за взаимоуважителен диалог. И тъкмо за необходимостта от такъв равноправен диалог настоява С. Лавров още през есента на миналата година, когато се разглеждат възможностите в отношенията Русия – ЕС.

Линията за възвръщане на ЕС и Русия към стратегически диалог отстоява президентът на Франция Е. Макрон. На съвещание на посланиците на Франция той казва, че това е необходимо за придвижване към „нова архитектура на доверие и сигурност в Европа“³. След срещата Макрон – Путин в Брегансон на 19 август 2019 г. френският Съвет за отбрана одобрява документ с „пет кошници“ (включително регулиране

³ <https://news.bg/int-politics/kremal-makron-ni-kaza-che-e-gotov-za-dialog-s-putin-za-raketite-v-evropa.html>.

на кризите, военно-техническото сътрудничество и нова архитектура за сигурност), който е представен на руската страна във възобновен формат 4 × 4 на среща на министрите на външните работи и отбраната на двете страни в Москва на 9 септември 2019 г.

Берлин заема по-предпазлива позиция, въздържайки се от открита подкрепа на френската инициатива, твърде разминаваща се с интересите на привържениците на твърдото съдържане на „агресивна Русия“. Обаче Германия продължава курса на избирателно сътрудничество с Москва, което като цяло отговаря на задачата за осигуряване на устойчивостта на германско-френския тандем във формулирането на европейската политика и отговорното лидерство в ЕС. Но и тази съдържаност на Германия, особено на фона на острия конфликт за „Северен поток – 2“, се разглежда от нейните опоненти като недопустим завой в посока на Москва. Опитите на А. Меркел, в отговор на твърдия натиск на Д. Тръмп, да деполитизира проекта само усилват обвиненията в оттегляне на Германия от атлантическата солидарност и, от друга страна, ограничават нейната роля във формулирането на руската политика на ЕС. Инициативите на Е. Макрон да актуализира в конструктивен план диалога с Москва също губят опора, още повече на фона на неговите призови към европейска автономия от САЩ и констатация на „мозъчната смърт на НАТО“⁴. Консолидацията на антируското крило в Европа снижава способността и на Германия, и на Франция да компенсират дефицита на политически диалог по линия на Русия – ЕС с възстановяване на междудържавните формати на сътрудничество.

По такъв начин идеите за нормализиране на отношенията с Русия първоначално се торпедират в ЕС – от страна на Полша, страните от Балтика, редица други държави и политически сили, стоящи на позиции на твърдо съдържане на руската „агресивна политика“ в руслото на атлантическата солидарност. С. Лавров характеризира това като „податливост на Евросъюза на русофобски тенденции, които американците се опитват да насадят в Европа“⁵. В резолюцията на Европарламента, приета на 17 септември 2020 г. с преобладаващо болшинство на гласовете (532 за, 84 против, 72 въздържали се) се признава необходимостта от щателна стратегическа преоценка на отношенията между ЕС и Русия⁶. В резолюцията също се констатира и мащабна руска политика на репресивни мерки вътре в страната и агресивни действия по цял свят. Следователно преоценката се разглежда

⁴ <https://www.svobodnaevropa.bg/a/30259527.html>.

⁵ <https://segabg.com/category-foreign-country/lavrov-zapadni-strani-gonyat-ruski-diplomati-zashoto-sasht-gi-pritiskat>.

⁶ <https://www.europarl.europa.eu/news/bg/press-room/20210119IPR95904/parlamentt-iskanachitelno-po-stroghi-sanktsii-na-es-sreshchu-rusiiia>.

именно под този ъгъл, подразбирайки по-специално затягане на санкциите заради Алексей Навални и спиране на строителството на газопровода „Северен поток – 2“. Европарламентът адресира към Върховния представител искане да се проведе обзор на политиката на ЕС и петте ръководни принципа по отношение на Русия и да се разработи нова всеобхватна стратегия „в светлината на развитието на ситуацията в областта на демокрацията, върховенството на правото и уважението на правата на човека“ в страната. Тази резолюция формира по такъв начин рамкови ръководни принципи, които е трябвало да отчита Ж. Борел на срещата със С. Лавров през февруари 2021 г.

Русия, разбирайки, от една страна, остротата на политическите разногласия вътре в ЕС и, от друга страна, усиляването на антируското крило и настроения, се стреми все пак да остави отворена перспективата за възстановяване на конструктивния и прагматичен диалог.

Затова тя изостря дилемата за стратегическия избор. В хода на подготовката на визитата на Ж. Борел Москва предварително дава да се разбере, че вижда смисъл за размразяване на политическия диалог във взаимното сближаване, конструктивно обсъждане на проблемите и разногласията и в този контекст обсъждане на конкретни направления за възможно взаимодействие. При това го прави в пределно твърда форма: С. Лавров заявява, че Москва, в случай на отказ на Евросъюза от възобновяване на политическия диалог, ограничен през 2014 г., е готова да разгледа въпроса за целесъобразността на отношенията с колективните органи и ръководството на ЕС. Този сигнал към Брюксел прозвучава в отговор на изказвания на председателя на Еврокомисията Урсула фон дер Лайен, че е важно ЕС да се раздели с илюзията, че Русия при сегашното ръководство ще може да възстанови статуса на геополитически партньор на ЕС.

Ж. Борел, заявявайки своята роля на „омбудсман“ на ОВПС на ЕС, се оказва в ситуация на труден избор между двете „крила“ на Съюза. Сложните междуинституционални отношения вътре в Евросъюза, където се сблъскват интересите и амбициите на Съвета и Комисията, а Европарламентът отстоява своето виждане за ОВПС и нейното руско измерение, също снижават възможностите на Върховния представител да говори от името на ЕС с „единен европейски глас“. Очевидно, че Ж. Борел, отправяйки се в Москва, е трябвало да отчита и възникналата колизия Урсула фон дер Лайен – С. Лавров. Към това той се оказва обвързан от санкционните решения на Евросъюза през октомври 2020 г. във връзка с делото Навални. Обаче Борел се изказва за запазване на открити, независимо от санкциите, канали за връзка с Русия и разширяване на сътрудничеството в представляващите взаимен интерес области.

Москва, от своя страна, не желаейки да води диалог в ролята на обвиняем, повишава политическите залози, разчитайки на „отрезвяващ ефект“ и позитивните импулси от срещата. Твърдата руска позиция: или равноправен диалог – или „няма да общуваме въобще“ е напълно оправдана в ситуация, когато ЕС дълго време не отговаря на позитивните сигнали на Москва, а напротив, усилва санкционния натиск.

Февруарската среща на външнополитическите ръководители на Русия и ЕС в Москва не оправдава очакванията. Напротив, след връщането в Брюксел Ж. Борел, сблъсквайки се с твърди нападки, заявява, че „руските власти не искали да използват тази възможност за по-конструктивен диалог с ЕС“. Което кардинално се разминава с неговите московски оценки: „страните провели открит и честен диалог по всички важни въпроси на двустранните отношения“. Руското МВНР подчертава, че е настроено именно за „обсъждане на целия комплекс проблеми и перспективи на отношенията Русия – ЕС“.

В навечерието на преговорите Лавров – Борел се провеждат предметни консултации на политическия директор на ЕС с четирима заместници на Министъра на външните работи на Русия, което ясно свидетелства за конструктивната настройка на руската страна. И както потвърждава В. Чижов, постоянен представител на РФ при ЕС, „самата идея за визитата била съгласувана с ръководството на Евросъюза, а ръководителят на Еврокомисията Урсула фон дер Лайен изцяло подкрепя това пътуване – с разглеждане на перспективите за по-нататъшно развитие на отношенията с Русия“. Но Ж. Борел, защитавайки „честа на мундира“ в Брюксел, интерпретира това по друг начин: „Целта на тази мисия се състоеше в това, пряко да се изрази решително осъждане от ЕС на тези събития и да се разгледа, чрез принципиална дипломация, процесът на бързо влошаване на нашите отношения с Русия.“

Реакцията на руската страна е ясна – за това не било нужно да се лети до Москва; а на официален език – „пропусната е поредната възможност за преосмисляне от Евросъюза на курса на изкуствени съгласувания, санкции и натиск в отношенията с Русия“.

Обаче дори в тази ситуация Москва, независимо от радикалната постановка на въпроса за целесъобразността на диалога с ЕС, оставя вратата отворена. Както потвърди В. Чижов, „става дума не за разрыв на отношенията на Русия с ЕС“, „ние изхождаме от това, че разговорът, в това число във формата „Лавров – Борел“, ще бъде продължен“, „ако Евросъюзът бъде готов за такава работа“⁷. Но проблемът е именно в това, че Брюксел не само не е готов, но след московските преговори втвърдява своята позиция.

⁷ <https://thesofiatimes.com/world/25656/търпението-на-Кремъл-свърши/>.

Главният резултат от визитата на Ж. Борел съвсем не е в „безрезултатността“, както пишат европейските средства за масова информация (СМИ), а в неговия контрапродуктивен ефект. Той фактически затваря перспективата за излизане към конструктивен диалог. Изводът на Борел „Русия все повече се отдалечава от Европа и разглежда демократичните ценности като заплаха за своето съществуване“⁸ е потвърден от общата оценка на Съвета на министрите на външните работи на ЕС на 22 февруари: „Русия дрейфа в посока авторитарна държава и се отдалечава от Европа“⁹. Дискусията за отношенията с Русия сега изключва разглеждане на възможностите за сближаване, тя е приведена изключително в плоскостта на обсъждане на средства за съдържане и санкции. Основно внимание се отделя на противодействие на нарушенията на международното право и правата на човека, съдържане на дезинформация и кибератаки, а също и участие във въпроси, представляващи интерес за ЕС. Съветът приема решение за въвеждане на нови санкции против Русия във връзка с „делото Навални“, за пръв път прилагайки новия механизъм „Глобален режим за правата на човека“, утвърден в ЕС на 7 декември 2020 г.¹⁰

Импулсите, свързани с опитите да се насочи политико-дипломатическият процес в конструктивно русло, без да се обвързва еднозначно с „украинския въпрос“, са изчерпани. Сега това политическо крило, което насочваше Европейския съюз в посока на балансиране и прагматични отношения с Русия като важен партньор и геополитически играч, е принудено да следва курса на другото крило. Е. Макрон, чиито предишни инициативи наричат „самотна авантюра“, вече призовава да се обозначат ясни червени линии за Москва в отговор на „неприемливо поведение“ във връзка с „чешкия случай“, „делото Навални“ и т.н.

А. Меркел, отстоявайки „Северен поток – 2“, се старее да убеди партньорите в ЕС, че в газа няма руска миризма, но безуспешно.

Напълно резонният въпрос, който възниква, е доколко Москва, предупреждавайки ЕС за възможно прекратяване на общуването, може да компенсира дефицита на диалог с активизиране на двустранните връзки? В сегашния контекст диапазонът за позитивни отговори е значително по-малък. Потенциалът на междудържавните отношения съществено се намалява, тъй като сега те ще се разглеждат не като компенсация за ограниченията на равнище ЕС, а като оттегляне от съвместно определената стратегия за Русия. За европейските грандове

⁸ <https://www.bgonair.bg/a/4-world/216980-borel-evropa-i-rusiya-se-otdalechavat-liderite-da-si-pravyat-izvodite>.

⁹ <https://www.consilium.europa.eu/bg/meetings/fac/2021/02/22/>.

¹⁰ <https://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2020/12/07/eu-adopts-a-global-human-rights-sanctions-regime/>.

възможностите за гъвкавост и активност на руското направление са съществено ограничени от задачите за осигуряване на европейското лидерство в по-широк диапазон на интеграционната политика на ЕС; източното крило на Евросъюза още по-активно ще отстоява своите позиции, стремейки се да закрепят успеха и да усилят своя глас и тегло в европейската политика и трансатлантическите отношения.

Трансатлантическият контекст оказва съществено и в значителна степен определящо влияние върху изработването от Евросъюза на неговия руски вектор. Ключова задача на европейската дипломация след президентските избори в САЩ става коригирането на съществените дисбаланси в европейско-американските отношения, преодоляването на „тръмпизма“, възвръщането на САЩ в руслото на многостранността и стратегическия алианс. Администрацията на Джо Байдън, дошла на вълната на критиката срещу Д. Тръмп, декларира взаимна заинтересуваност. Обаче едва ли Джо Байдън е готов изцяло да се откаже от „наследството“ на Тръмп, на когото се удаде съществено да усили лостовете и инструментите за влияние върху европейските съюзници и европейската политика. Европейските възможности за влияние са несравнимо по-малки, а за да постигнат от Вашингтон реални стъпки напред, европейските съюзници трябва да му потвърдят своята способност за партньорство.

Списъкът на Европейските стъпки, които биха могли да мотивират Америка, е доста ограничен, особено ако се извърши калкулиране на баланса на интересите. Макар че най-главният интерес на САЩ би се състоял, очевидно, в подкрепа от страна на европейците на стратегическите ръководни принципи и приоритети на новата администрация. Президентът Байдън потвърждава твърдата позиция за Русия – готовност да въведе нови санкции, и за Европа това става ясен сигнал. Едновременно Джо Байдън потвърждава негативното отношение към „Северен поток – 2“ и неизменната линия в подкрепа на Украйна. Това, от една страна, усилва в ЕС позициите на страните, настояващи за съдържане на Русия, а от друга – издига труднопреодолим праг за тези, които разчитат на постепенна руско-европейска нормализация.

Политико-дипломатическият конфликт, провокиран от масовото експулсиране през април 2021 г. на руски дипломати от Чехия, е следствие и едновременно ясно потвърждение за неблагоприятната динамика на „падането към дъното“ в отношенията Русия – ЕС. Чехия се обявява за екстрадиране на 18-те руски дипломати на 17 април 2021 г., след въвеждане на 14 април на новите санкции на САЩ против Русия заради „злонамерени действия в киберпространството“. Визитата на първия вицепремиер на Чехия Ян Гамачек в Москва на 19 април, където трябва да се обсъждат въпросите за доставките в страната на ваксината

Спутник V, е отменена. За същия ден е планиран Съвет на ЕС, на който да се обсъжда изострянето в Донбас (и в Русия) с министъра на външните работи на Украйна Д. Кулеба; на 21 април Съветът на НАТО разглежда обновяване на концептуалните ръководни указания на Алианса в преддверието на юнската среща на върха, включително противодействие на „агресивните действия на Русия“. И накрая, след ответното експулсиране от Русия на 20 чешки дипломати, Прага се обявява за изключване на „Росатом“ от търга за строителството на АЕЦ „Дуковани“. Във връзка с тези събития Прага повдига в ЕС и НАТО въпроса за „солидарния отговор“ срещу Русия.

„Чешкият случай“ изцяло се вписва в променилата се политико-дипломатическа картина на отношенията в триъгълника Русия – ЕС – САЩ: консолидиране в Евросъюза на линията на сдържане на Русия като алтернатива на конструктивния диалог; усилване на американското влияние върху стратегическите решения на Съюза и като следствие не само новия праг (или червените линии) между ЕС и Русия, но и свързаните с това значими ограничения в развитието на двустранните отношения на Русия с европейските страни. Ръководителят на представителството на ЕС в Русия Маркус Едерер твърди, че отношенията с Русия още „може би не са достигнали дъното“, и трябва да се запазят малкото от останалите ниши за сътрудничество, макар че на „дискусиите попречило експулсирането на европейски дипломати от Русия“. Но призивът към сътрудничество поне в оставащите сфери във влошилия се политически климат звучи неубедително.

Отчитайки това, на Русия предстои да приеме принципно решение за бъдещия формат на политико-дипломатическите отношения с ЕС (с оглед на фактически затворената перспектива за възстановяване на системния диалог); да изгражда отношения със САЩ без разчитане на „отрезвяващото“ влияние на „европейската автономия“; да приведе двустранните отношения с европейските партньори (страни и институции) в максимално прагматична плоскост, снижавайки натиска на геополитическите аспекти. Иранската сделка, климатичният и енергийният дневен ред, Арктика или възстановяването на каналите за взаимодействие в сферата на контрола над въоръженията вече не могат да се разглеждат като политически алгоритъм за „оттласкване от дъното“ на отношенията. Предложенията на ЕС за избирателно сътрудничество в сферата на „европейския интерес“ също изискват по-твърд одит от гледна точка на тяхното съответствие на конкретните руски позиции, включително оценка на добавената стойност на такова взаимодействие за Москва.

Русия и Китай – сближаване във военната сфера

В рамките на преподписването на Договора за дружба и добросъседство, който в скоро време изтича, Пекин предлага новият договор да се изпълни с епохално съдържание, отразяващо не само стремежа на двете страни да защитят собствената сигурност, сигурността една на друга, но и сигурността на съседните държави. Фактически може да се говори за това, че Пекин предлага на Москва сключване на официален военен съюз.

Важно е да се отбележи, че случващото се не е внезапна инициатива на Пекин. Съдейки по многобройните уговорки и заявления, в това число и на първите лица, този въпрос се обсъжда в закрит режим едва ли не от 2016 година, а към 2020 настъпва сериозно сближаване на взаимните възгледи.

Така че глобалното геополитическо сближаване между Русия и Китай е процес закономерен и неизбежен. Особено отчитайки този факт, че в двете страни са много сходни целите и дългосрочните стратегии, които при това дори в много обзримо бъдеще не се пресичат помежду си. И за целия този период в Русия присъства общ достатъчно сериозен противник и еднаква геополитическа цел.

На 22 декември 2020 г. самолети на стратегическата авиация на Русия и Китай провеждат второто в историята съвместно въздушно патрулиране над акваториите на Японско и Източно-Китайско море, което продължава повече от десет часа. За първи път такова патрулиране се провежда през юли 2019 година и предизвиква тревога в японските и в южнокорейските военни щабове, които обвиняват Москва и Пекин в някакво нарушение на въздушното си пространство и нахлуване в специалната „опознавателна зона“ на ПВО на Южна Корея (KADIZ). В официалното заявление на министерствата на отбраната на Русия и Китай фигурира терминът „авиогрупа“, което показва косвено признание от военните ведомства на двете страни за техен фактически военен съюз. При това руската и китайската страна строго подчертават, че при патрулирането не са допускали нарушения на въздушното пространство на никакви чужди държави.

Скоро след съвместното патрулиране се състои продължителен телефонен разговор на ръководителите на дипломатическите ведомства на Русия и Китай Сергей Лавров и Ван И. Обсъжда се широк спектър въпроси. В центъра е поставено предстоящото празнуване в двете страни на двадесетгодишния юбилей от двустранния Договор за добросъседство, дружба и сътрудничество, подписан през 2001 година от лидерите на двете страни Владимир Путин и Дзян Дзъмин. Министрите констатират, че за две десетилетия страните излизат на

съвършено ново, безпрецедентно високо равнище на взаимно политическо доверие и стратегическо партньорство. Намеци за това събитие се съдържат в прозвучалите за пореден път формулировки за изключителната важност на руско-китайските отношения за регионалната и глобалната стабилност и за това, че тези отношения осигуряват световната сигурност в условия, когато в политиката на Вашингтон надделяха опасни тенденции за възраждане на едностранното доминиране, разширяване на санкционната война, насочвана против Русия и Китай, натиск срещу двете страни, в това число военно-политически. В официалните документи на САЩ, приети в последните години, от които се ръководи тази страна при формиране на външната си политика, подобен курс намира оправдание в обвиненията срещу двете страни в „ревизионизъм“ по отношение на световния ред, осигуряващ така нареченото „американско лидерство“. С. Лавров, по-специално, призовава „решително да се противостои на опитите на САЩ да подкопаят многополюсността на света, да се оказва съпротивление на натиска срещу Русия и Китай, да се защитават международното право и общите интереси на двете държави, а също да се поддържат международната стабилност и сътрудничество“. Ван И, съгласявайки се с руския си колега, подчертава, че „колкото по-хаотичен ще бъде светът, толкова по-стабилни трябва да бъдат китайско-руските отношения, толкова по-ценно ще става значението на всеобхватното стратегическо взаимодействие на двете страни за самите тях, а също за целия свят“. Китайският министър също открито заявява, че Русия и Китай служат един за друг като „стратегическа опора“ и представляват един за друг възможности за развитие. И това е много показателна и много важна препратка към ексклузивния характер на сътрудничеството между Москва и Пекин, в това число във военната сфера. С една дума, съвършено очевидно е, че телефонният разговор на двамата министри съвсем неслучайно е бил насрочен към съвместното въздушно патрулиране и това става както нов етап в развитието на двустранните отношения, все повече приличащ не само на политически, но и на военен съюз, така и нов сигнал за обкръжаващия свят, преди всичко за САЩ и за техните регионални съюзници.

В какво се състои същността на това патрулиране? Първо, трябва ясно да се разбира, че всякакви съвместни действия на двете армии, ако те се осъществяват за национални, а не за международни интереси, т.е. не са част от миротворческа акция под егидата на ООН или на едни или други регионални организации, са публична демонстрация на съюзнически отношения. Още повече, тъй като става дума за ядрена сфера, макар патрулирането да се осъществява без ядрено оръжие на борда, съобщението е напълно прозрачно и разбираемо. За да се оценят

тенденциите по този въпрос, следва да се изчака трето патрулиране, а по сроковете, в които то ще бъде осъществено, а също и по задействаните в него от двете страни сили, ще може да се съди за много, включително за равнището на координация на шабовете и за реда за отработка на бойното взаимодействие.

Второ, Далечният Изток е много чувствителен регион от гледна точка на националните интереси и на Русия, и на Китай. Двете страни се сблъскват с териториални претенции от страна на Япония, а също имат съвместни интереси в корейското ядрено регулиране, тъй като Москва и Пекин са съавтори на съответната „пътна карта“. Ясният и точен сигнал по такъв начин се изпраща на новата администрация на САЩ начело с Джозеф Байдън: опитите да се форсира принудата срещу Корейската народно-демократична република (КНДР), подлагайки „замразения“ конфликт на ескалация, няма да останат без отговор от страна на Русия и Китай. Не само дипломатически, но и военен. Много важен въпрос за Китай са опитите, предприемани от тайванския сепаратистки режим, за укрепване на военния съюз със САЩ. Не по-малко съществен е и хонконгският въпрос.

Трето, подчертана е готовността на Русия и Китай със съвместни усилия да се отстоява новата архитектура в източна Евразия, отчитайки създаването на зона за свободна търговия (ЗСТ) с участието на Китай и други страни, включително съюзници на САЩ. Американците отдавна оперират в региона с крупни военноморски групировки, а също имат военновъздушни бази. Тези сили, както е известно, заплашват морските търговски пътища на Китай и демонстрацията на способност за обединяване на стратегическите потенциали на Москва и Пекин е способна съществено да усмири подобни амбиции на американската страна, установявайки надежден регионален баланс. Допълнителна увереност в стабилността на регионалния ред за сметка на съвместни руско-китайски действия получават и страните от АСЕАН, за които понататъшната ескалация на антикитайските действия на Вашингтон е равностойна на превръщането на региона в театър на военни действия. За Япония и Южна Корея с помощта на ЗСТ ВРИП (Всестранно регионално икономическо партньорство) се разширява пространството за взаимодействие в региона и се отслабва зависимостта от САЩ.

Четвърто, съвместните действия на стратегическата авиация на двете страни демонстрират съществено разширяване на нейната география и бойни възможности, в това число чрез съкращаване на времето за долитане към зоните за решаване на потенциални бойни задачи, като при такъв характер на взаимодействието се създават условия за използване на летища от двете страни в случай на необходимост за базиране един на друг. И пето, с оглед на разширяването на китайското

участие в съвместното патрулиране може да се говори за по-мощен формат за предаване от руската страна на изключително важен за военните летци от Китай опит, натрупан от Русия за годините на Студената война, както и за сегашния рунд на руско-американското стратегическо противопоставяне.

Обобщавайки всичко това, фактът на съвместното патрулиране на стратегическата авиация на двете страни е важен аргумент на везните на запазването на мира и стабилността в региона, елемент на регионалния и глобалния баланс и напомня също на американските съюзници, че най-важните политически решения се приемат не само в столицата на САЩ, но и в Москва, и в Пекин. Военното сближаване на Русия и Китай, демонстрирано от проведените едномесечни учения, освен това получи политическа подкрепа във вид на подробния разговор на ръководителите на МВНР на двете страни. Състоял се в контекста на юбилея на двустранния договор, той нагледно показва дългосрочния характер на руско-китайското сближаване, формиращо в света нова реалност и нова разстановка на глобалните сили.

Заклучение

Политическите процеси имат определена инертност и затова тяхното прогнозиране е възможно с използване на метода на екстраполацията на съществуващите тенденции за най-близкия интервал от време. Политиката престава да бъде „черна кутия“, където тайни технологии за преработка на ресурсите на изхода дават непрогнозируем продукт. Съществуващото икономическо устройство привежда политиката в състояние на перманентен конфликт, където фунията на конфликта се разширява, зоната на възможните споразумения се стеснява, а технологиите за съгласуване не работят.

Всичко това прави политиката поле за предимно силови въздействия. Преговорните технологии са в криза. Страните са заети с нарастване на силовото рамо. Политиката от позиция на силата се трансформира в открито силово противоборство. Процесът на хиперболизиране на силовия фактор в международната политика започва да набира сила в началото на нулевите години от текущото столетие.

Много страни, получили награда в резултат на краха на СССР и световната социалистическа система, се оказват неподготвени за тези промени. Тяхната реакция се явява израз на страха на техните политически елити пред изплъзващите се от ръцете лостове за управление на глобалните процеси, където те доминирали.

Процесът на нарастване на конфликтния потенциал след победата

на Запада в Студената война със СССР върви видимо и поетапно:

- 2000 година – начало на борбата на В. Путин за отмяна на Споразумението за разделяне на продукцията (СРП), прието през 1995 година, когато редица руски суровинни компании попадат под действието на международна юрисдикция;

- 2004 година – отмяна от В. Путин на Споразумението за разделяне на продукцията (СРП) и в отговор на първия Майдан в Украйна;

- 2007 година – Мюнхенска реч на В. Путин;

- 2008 година – първа вълна на кризата и принуждаването на Грузия към мир с отделянето на Абхазия и Южна Осетия;

- 2010 година – втора вълна на кризата;

- 2014 година – втори Майдан в Украйна и присъединяване на Крим към Русия с отделянето на Донбас;

- 2015 година – начало на операциите на руската армия в Сирия;

- 2018 година – втори президентски срок на В. Путин след периода на президентството на Д. Медведев. Идване на власт в САЩ на Д. Тръмп и начало на ескалацията на конфликта на САЩ и Китай;

- 2020 година – конституционна реформа в Русия и излизане към период на трансфер на властта с оживяване на всички опозиционни сили, както системни, така и несистемни;

- 2021 година – демократичен реванш в САЩ (победа на Д. Байдън над Д. Тръмп) и избори в Държавната дума в Руската федерация. Увеличаване на натиска на САЩ, санкции и залагане на сваляне на В. Путин (изказването на Байдън за Путин и отзоваване на руския посланик от САЩ). Залагане на САЩ на сваляне на Си Дзинпин в Китай. Процес на подготовка за създаване на военнополитически блок на Русия и Китай с антиамериканска насоченост.

Както се вижда, тенденцията за увеличаване на конфликтния потенциал расте, има дълбочинни причини и достатъчна инерция, което дава основания да се състави екстраполационна прогноза за основните събития за настъпващото лято на 2021 година. В политически план това ще бъде „Студено лято 2021 година“, където ще получат развитие предишни процеси и противопоставянето по много позиции ще премине в следваща фаза.

Днес конкуренцията в международната политика е до голяма степен борба между конкурентни политически, икономически и военни системи, контролирани от държавата. Може би най-важната стъпка за администрацията на Байдън ще бъде преосмисляне на външната политика на САЩ и създаване на нова, основана на ключови американски принципи, съществуващи от основаването на САЩ.

Съединените щати носят отговорност да насърчат свободната

търговия, демокрацията, правата на човека и други основни ценности, но обикновено не чрез военна сила. Студената война завърши, не защото страните от НАТО нахлуха в Полша, в Източна Германия и в други страни от Варшавския договор, а защото населението им се разбунтува срещу тиранията.

Американските принципи на демокрация, свобода на религията и свободния пазар са допринесли за формирането на Съединените щати като държава. Те също изиграха решаваща роля за спечелването на Студената война срещу Съветския съюз. И те са също толкова важни, за да надминат авторитарните противници на САЩ – днес и утре.

Библиография:

1. *Арбатов А.* Уравнение безопасности. М.: РОДП „Яблоко“, 2010;
2. *Архитектура евроатлантической безопасности / Под ред. И. Ю. Юргенса, А. А. Дынкина, В. Г. Барановского.* М.: Экон-Информ, 2009;
3. *Бжежински З., Скоукрофт Б.* Америка и мир, М.: Астрел, 2012;
4. *Бжежинский З.* Стратегический взгляд: Америка и кризис глобальной силы, М.: АСТ, Астрель; 2013;
5. *Богданов К. В.* Факторът на ПРО в Европа: противоречия и криза на режимите за контрол на оръжията/Европейска сигурност: събития, оценки, прогнози. 2018. № 50 (66);
6. *Европа между трѐх океанов.* Под общей редакцией Ал. А. Громько и В. П. Фѐдорова, М.: ИЕ РАН: Нестор-История, 2019;
7. *Кисинджър Х.* Дипломацията, Труд, 1997;
8. *Кисинджер Г.* Нужна ли Америке внешняя политика? К дипломатии для XXI века. М.: Ладомир, 2002;
9. *Кисинджер Г.* Поняť Путина. Политика здравого смысла, М.: Алгоритъм, 2014;
10. *Маккиндер Х.* Географическая ось истории // Полис. 1995. № 4;
11. *Маккиндер Х.* Демократические идеалы и реальность (фрагменты) // Полис. 2011. № 4;
12. *Маккиндер Х.* Круглая Земля и обретение мира / Космополис. 2016. № 2;
13. *Русия и Източна Централна Европа след Студената война: коренно трансформирана връзка.* Изд. от А. Загорски. Прага: Издатели за правата на човека, 2015;

14. Русия 2020 през погледа на съседите си в Централна и Източна Европа, Балтийските държави и ОНД. В. Г. Барановски. Москва, ИММО РАН, 2011;
15. *Шмитт К.* Новый номос Земли // Элементы. 1993. № 3;
16. *Шумилин А.И.* Европейски съюз – САЩ: по пътя към „нова нормалност“ / Съвременна Европа, № 5, 2020;
17. *Шумилин А.И.* Европейска политика за съседство: Време на изпитания / Научно-аналитичен бюлетин на Института по европейски изследвания на Руската академия на науките, № 4, 2020, <http://dx.doi.org/10.15211/vestnikieran420208693>;
18. *Шумилин А.И.* Европейски избор: от падането на Берлинската стена до Брекзит / Научно-аналитичен бюлетин на Института по икономика на Руската академия на науките, № 5, 2019;
19. <https://infacto.bg/priklyucheniya-na-emanyuel-v-stranata-na-rusnacite/>;
20. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0232_BG.html;
21. <http://www.focus-news.net/news/0000/00/00/2843446/>;
22. <https://www.europarl.europa.eu/news/bg/press-room/20210204IPR97118/evrodeputati-kritikuvat-poseshchenieto-na-zhozep-borel-v-rusiia>;
23. <https://thesofiatimes.com/world/25656/търпението-на-кремъл-свърши/>;
24. <https://geopolitica.eu/2020/181-broy-1-2020/3134-voennite-izmereniya-na-osta-pekina-moskva>;
25. <https://pogled.info/svetoven/rusko-kitaiskoto-partnorstvo-klyuch-za-balans-sreshtu-hegemoniyata-na-sasht.127516>;
26. <https://money.bg/politics/mechka-i-drakon-ako-armiite-na-rusiya-i-kitay-se-obedinyat.html>;
27. <https://duma.bg/amerika-sayuzyava-rusiya-i-kitay-n197289?go=terms&p=gdpr>;
28. <https://segabg.com/node/83211>;
29. <https://pogled.info/svetoven/patrulite-na-rusiya-i-kitai-razbivat-dominiraneto-na-sasht-v-aziya.124223>;
30. <https://dnes.dir.bg/svyat/yuzhna-koreya-vdigna-iztrebiteli-sreshtu-19-ruski-i-kitayski-boyni-samoleti-navlezli-v-neynata-zona-za-vazdushna-otbrana>.